
Heteronormen

Materielle   Tid   Alder
B10   90 min   13-15

Nøgleord: LGBT, normer

Indhold

Materialet indeholder tre aktiviteter, hvor eleverne skal reflektere over, hvad normer er, og hvordan de påvirker vores opfattelse af os selv og andre. Den første aktivitet er en gruppediskussion baseret på en kort tekst, den næste er en kort visualiseringsøvelse, og til sidst skal eleverne analysere de fremherskende normer, som de afspejles i teenagemagasiner, tv-komedier, reklamer eller en kombination af alle tre.

Formål

- At eleverne reflekterer over, hvordan normer har indflydelse på, hvad eller hvem der bliver opfattet som normal(t) eller ikke normal(t)
- At styrke elevernes evne til at sætte spørgsmålstejn ved normer, der kan være direkte eller indirekte diskriminerende
- At eleverne lærer at analysere, hvordan og hvorfor nogle mennesker bliver udsat for diskrimination, og hvordan de kan handle mod diskrimination

Fag

Dansk, historie, sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab, samfundsfag

Trinmål efter 9. klasse

Dansk

- udtrykke fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en sammenhængende og disponeret form
- lytte aktivt og forholde sig åbent, analytisk og vurderende til andres mundtlige fremstilling
- kunne anvende informationsteknologi kritisk med reference til benyttede kilder
- karakterisere sproget og bruge det bevidst til kommunikation, argumentation, problemløsning og formidling af viden
- fortolke, vurdere og perspektivere tekster og andre udtryksformer ud fra såvel umiddelbar oplevelse som analytisk forståelse
- vurdere og perspektivere værdier og værdiforestillinger i andres udsagn samt i tekster og andre udtryksformer

Historie

- give eksempler på, at en periodes fremherskende værdier og holdninger kan forklare afgørende begivenheder og samfundsforandringer
- kunne sammenligne egne livsbetingelser med foregående slægtleds og diskutere, hvilke forhold der er ens, hvilke der er forskellige og baggrunden herfor

Sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

- forstå og forholde sig til sociale og samfundsmæssige påvirkninger af identitet, kønsroller og seksualitet, herunder betydningen af kulturelle normer, medier og venner

Samfundsfag

- give eksempler på sociale institutioner og sociale normer
- give eksempler på forhold, der medvirker til dannelsen af forskellige roller i samfundet
- give eksempler på, hvordan uddannelsesinstitutioner bidrager til børns og unges inddragelse eller marginalisering i forhold til samfundet
- reflektere over, hvad egne og andres opfattelser af mennesker med anderledes levevilkår, levevis, tilhørsforhold og forestillinger betyder for gensidig accept og samspil i hverdagslivet

Tidsforbrug

2 x 45 minutter

Materialer

- Et eksemplar af Bilag 1, teksten "Heteronormal?", til alle i klassen
- Materiale efter eget valg, f.eks. teenagemagasiner eller reklamer
- Whiteboard m. internetforbindelse til visning af reklamer o.a. på nettet

Vejledning

Aktivitet 1

1. Beskrivelse af øvelsen

Forklar eleverne, at øvelsen går ud på at undersøge, hvad normer er, og hvordan de påvirker vores opfattelse af os selv og andre.

Forklar, at normer kan defineres som forventninger til og idealer for, hvad der betragtes som acceptable/uacceptable og positive/negative egenskaber i vores samfund. Ydermere er normer vigtige forudsætninger for respektfuld omgang med andre mennesker. At lytte til hinanden i klassen uden at afbryde er et eksempel på en vigtig og positiv norm. Der er også normer, der er omsat i lovgivning. For eksempel er det ikke bare socialt uaccepteret at stjæle, men også forbudt. Præsenter nogle eksempler på normer for eleverne, herunder normer, der kan have en positiv effekt på visse menneskers tilværelse og en negativ effekt på andres. Der kan for eksempel være tale om normer for udseende og tøj, eller normer for adfærd, som f.eks. den måde, vi hilser på hinanden ved at kysse, give hånd eller knus osv.

Negative normer begrænser ofte menneskers liv og kan føre til udelukkelse eller diskrimination.

2. Eleverne læser teksten "Heteronormal?"

Omdel kopier af Bilag 1, "Heteronormal?" Giv eleverne 5-10 minutter til at læse teksten.

3. Klassediskussion om normer generelt og heteronormen i særdeleshed

Læg ud med at spørge eleverne, hvilke normer de kender til. Diskussionen kan f.eks. baseres på følgende spørgsmål:

- Hvilke normer har vi på skolen for, hvordan vi opfører os over for hinanden?
- Hvilke normer har vi for, hvordan vi går klædt?
- Hvilke normer har vi på skolen, hvad angår kærlighed og sex?
- Hvilke normer er der for, hvem der kan være kæresten med hvem? F.eks. en pige med en dreng, en pige med en pige, eller en dreng med en dreng?
- Hvad vil det sige at være 'normal'?
- Betyder 'normal' og 'almindelig' altid det samme?
- Betragtes det som vigtigt at være 'normal' på vores skole? På hvilken måde?
- Er der forskellige normer for drenges og pigers opførsel i vores klasse?
- Kan du give et eksempel på heteronormen?

Aktivitet 2

1. Eleverne tænker over normer for en familie

Bed eleverne tænke over, hvad de forestiller sig, når de hører ordet "familie". Har de en forestilling om, "hvordan en familie ser ud"? Lad dem beskrive, hvordan de mener, at man typisk tænker, at en familie ser ud.

Er der nogen af dem, der har tænkt på familier med en enlig forælder, eller voksne som ikke har børn, eller en familie med to voksne af samme køn? Hvis ikke, kan I diskutere, hvordan det kan være, at forestillingen om en familie er en heteroseksuel kernefamilie, når familier i virkeligheden har mange andre former?

2. Diskuter følgende spørgsmål:

- Hvilke fordele og privilegier er der forbundet med at være en familie med mor, far og børn, sammenlignet med familier, hvor forældrene har samme køn?
Eksempler, du kan give, hvis eleverne ikke gør det, er:
  - Man bliver bekræftet i, at ens familie er normal, gennem det man ser på tv, i film og blade
  - Man passer ind i andre menneskers forventninger om, at en familie skal se sådan ud, og der bliver ikke stillet spørgsmålstegn ved, om det nu er godt for børnene at vokse op i denne form for familie
  - Lovgivningen er lavet, så den passer til denne type familie, f.eks. i forhold til forældreorlov

- Man kan få familierabatter på varer, rejser med mere, som kun gælder for to forældre med børn
- Forestil jer forskellige kategorier, som man kunne inddele folk efter, for eksempel øjenfarve, højde eller skostørrelse. Hvilken effekt ville dette have på samfundet?
- Hvilken effekt ville det have på det sociale miljø i klassen? Ville det være retfærdigt?
- Kan I komme i tanker om samfund, hvor mennesker historisk set er blevet inddelt efter tilfældige karakteristika, som blev tillagt en særlig mening, og som var forbundet med visse privilegier?
Eksempler, du kan give, hvis eleverne ikke gør det, er:
  - Apartheid-regimet i Sydafrika, og raceadskillelse i USA, hvor man opdelte mennesker efter hudfarve med separate busser, toiletter, skoler med mere.
  - Tyskland (og resten af Europa) i begyndelsen af 1900-tallet, hvor man mente, at jøder, homoseksuelle, mennesker med handicap, romaer og andre, der ikke var hvide ariere, ikke skulle have samme rettigheder som majoriteten, hvilket førte til masse mord på disse grupper.
  - I Danmark har vi indtil for nylig haft forskellige regler for mænd og kvinder. Kvinder måtte bl.a. ikke stemme til valg, gå på universitetet, eller bestemme over deres egne penge.

Aktivitet 3

1. Forberedelse for læreren

Vælg nogle materialer/eksempler fra elevernes dagligdag som for eksempel reklamer, blade, tv-serier o.lign., der illustrerer heteronormen via historier om eller billeder af heteroseksuelle par, stereotyper, kønsnormer eller heteroseksuelle familieidealiser.

Gode steder at finde eksempler er hjemmesider for ejendomsmæglere, rejseselskaber og musikvideoer.

2. Medieanalyse

Inddel klassen i grupper på 4-5 elever. Giv hver gruppe et udvalg af materialet, du har fundet, og giv dem tid til at orientere sig i det. Bed dem nu om at diskutere følgende spørgsmål:

- Hvilke forventninger udtrykkes til henholdsvis drenge og piger i materialet? Hvilke kønsnormer præsenteres – direkte eller indirekte?
- Er kærlighed mellem to personer af samme køn repræsenteret i materialet? Hvordan? / Hvorfor ikke?
- Tror I, at materiale som det her påvirker vores opfattelse af andre mennesker? Af normalitet? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Tror I, at det kan have en effekt på elever på skolen, som ikke passer til heteronormen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Hvis I har tid, kan grupperne præsentere deres diskussion for resten af klassen, mens de viser materialet på whiteboard.

Saml op på gruppernes arbejde ved at uddybe diskussionen med spørgsmålene:

- Er der nogle fordele ved at passe ind i heteronormen?
- Kan I komme i tanker om sociale normer, som har forandret sig i løbet af de seneste 100 år? Eller bare de seneste 10-20 år? (Du kan hjælpe på ved at nævne eksempler som: kvinders stemmeret i 1915; mænds hårlængde; at leve sammen uden at være gift; at få børn som enlig forælder).
- Er det muligt at forandre sociale normer?
- Er det muligt at forandre normer i vores klasse? Hvordan? Er det vigtigt? Hvorfor/hvorfor ikke?

Tip til læreren

Gør eleverne opmærksomme på, at opfattelser af det normale afhænger af og skifter over tid. Normer hænger også i meget høj grad sammen med magtforholdene i samfundet.

Man kan betragte heteronormen som en af de mest fundamentale og indflydelsesrige normer i vores samfund. Den dikterer, at der er grundlæggende forskelle på mænd og kvinder, at en person enten skal være en mand eller en kvinde, og at det er 'mere naturligt' at være tiltrukket af 'det modsatte køn'.

Vær opmærksom på:

Når I diskuterer heteronormen, kan diskussionen let glide over på homo- eller biseksualitet. På den måde *forsvinder heteronormen ud af fokus*. Husk på, at hvis I taler om, hvad der *ikke* passer ind, så tjener det faktisk til at heteronormen snarere end at sætte spørgsmålstejn ved den. Risikoen består i, at I kommer til at tale om, hvad der betragtes som unormalt, i stedet for at diskutere normer, der kan have en undertrykkende eller ekskluderende beskaffenhed. For eksempel underforstår en bemærkning som, at "bøsser altid er interesserede i mode", at heteroseksuelle mænd ikke er det. Diskuter i gruppen, hvorfor dette sker, hvorfor det er lettere at tale om dem, der ikke passer ind i normen, end om normen selv, og hvad det betyder for dem, der ikke passer ind i normen.

Anbefalinger

Det anbefales, at I arbejder med "Grundregler", inden I arbejder med dette materiale. Det vil også skærpe elevernes analytiske færdigheder i forhold til normer for køn og kønsidentitet, hvis de arbejder med "Kønsroller". I den øvelse reflekterer eleverne over deres egne og samfundets kønsnormer f.eks. i form af bestemte forventninger til drenge og piger i forhold til udseende, adfærd, seksualitet og etnicitet.

Kilder

Materialet er hentet fra *Sæt spot på homofobi!*, Karen Ewers, Amnesty International Danmark, 2012.

"Heteronormal?" er en redigeret version af en tekst fra materialet "Et trygt rum for alle!" af Karen Ewers og Lovise Brade Haj, Copenhagen Gay & Lesbian Film Festival, 2009.

Bilag 1: "Heteronormal?"

Heteronormal?

Ordet 'normer' betyder alt det, vi opfatter som 'normalt'. Normer kan være de ideer, forestillinger og uskrevne regler, som bestemmer, hvordan vi opfører os, og hvad vi opfatter som rigtigt og forkert. Vi er altid omgivet af normer, som påvirker vores opfattelse af andre mennesker. En norm kan for eksempel være at huske at sige "tak", at gå i skole, være sød over for sine venner, køre på cykel i den rigtige side af vejen, stemme til valg eller at sove om natten.

De allerfleste normer tilpasser vi os uden at skænke det mange tanker. Hvis en pige i klassen fortæller, at hun er blevet kæreste med en dreng, er der sandsynligvis ingen, der vil tænke videre over det. Men hvis nu pigen fortæller, at hun er blevet kæreste med en anden pige? Så bryder hun måske med normerne for, hvad man kan som pige. Normerne bliver ofte først synlige, når der er noget eller nogen, som ikke passer ind i dem.

Normer er foranderlige. Gennem historien kan man se, at forestillingen om normalitet – altså hvad der opfattes som normalt – er noget, der forandrer sig. Hvad der var normalt for 100 år siden, eller måske for bare 50 år siden, bliver i dag opfattet som gammeldags, mærkeligt og måske endda helt urimeligt. For eksempel at piger ikke kunne have bukser på i skole, eller at kun mænd havde lov til at stemme ved valg. Man kan også have forskellige normer afhængigt af, hvilket land man kommer fra, eller hvilke etniske eller sociale grupper man tilhører. Faktisk er vi alle sammen med til at skabe og opretholde normerne gennem den måde, vi opfører os og lever vores liv. Men hvis man får øjnene op for de "usynlige" normer og uskrevne regler og kan se, hvordan de påvirker os, så har man også mulighed for at være med til at ændre dem.

En meget udbredt norm, som findes i dag, er forestillingen om, at piger skal forelske sig i drenge og omvendt. Den kaldes også for "heteronormen". Hvis man bryder med heteronormen, risikerer man at blive holdt udenfor eller blive mobbet i skolen. For dem, der passer ind i normen, kan det være svært at se, hvordan normen fungerer – nemlig at mennesker bliver delt ind i "rigtige" og "forkerte" på grund af deres seksuelle orientering. Måske tvivler du på, om normen overhovedet findes? Som et gammelt kinesisk ordsprog siger: Fisk er de sidste, der opdager havet. Der er sjældent fokus på heteroseksualitet, og hvordan den dominerer normerne. Man behøver ikke at "springe ud" som heteroseksuel – det forventes bare, at man er det.